

به نام خدا

کنترل دادگاه کیفری بین المللی نسبت به جنایات دولتی،

شرایط و نحوه کنترل، بر اساس اساسنامه تشکیل دادگاه
کیفری بین المللی و سایر اسناد بین المللی

مؤلف :

امیر فضلی

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۲)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

سرشناسه: فضلی، امیر، ۱۳۷۳
عنوان و نام پدیدآور: کنترل دادگاه کیفری بین المللی نسبت به جنایات دولتی، شرایط و نحوه کنترل، بر اساس اساسنامه تشکیل دادگاه کیفری بین المللی و سایر اسناد بین المللی / مولف امیر فضلی.
مشخصات نشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری: ۱۹۹ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۷۵۰-۹
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: کتابنامه: ص ۲۰۳-۱۹۹.
موضوع: دادگاه کیفری بین المللی - جنایات دولتی
رده بندی کنگره: GV۷۴۶
رده بندی دیویی: ۸۳۵
شماره کتابشناسی ملی: ۹۵۱۴۲۰۵
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

نام کتاب: کنترل دادگاه کیفری بین المللی نسبت به جنایات دولتی، شرایط و نحوه کنترل، بر اساس اساسنامه تشکیل دادگاه کیفری بین المللی و سایر اسناد بین المللی

مولف: امیر فضلی

ناشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)

صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۲

چاپ: زبرجد

قیمت: ۱۸۳۰۰۰ تومان

فروش نسخه الکترونیکی - کتاب رسان:

<https://chaponashr.ir/ketabresan>

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۷۵۰-۹

تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵

www.chaponashr.ir

انتشارات ارسطو

فهرست مطالب

مقدمه.....	۱۰
فصل ۱: شرایط و موارد قابل کنترل.....	۱۴
شرایط و موارد قابل کنترل	۱۴
تعریف و تفاوت جنایات دولتی با سایر جنایات	۱۵
اسناد قانونی تفکیک بین مفاهیم حکومت و دولت	۱۷
آثار تفکیک مفهومی جرم حکومتی از جرم دولت	۲۰
امکان تمییز جرایم حکومتی از مفاهیم مشابه	۲۱
جرایم دولتی	۲۶
جرایم دولتی و جرم‌شناسی	۲۸
دامنه مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی در قانون مجازات اسلامی	۳۱
مبنای نظری پذیرفته شده برای مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی	۳۳
جرایم قابل انتساب به اشخاص حقوقی	۳۸
شرایط و موارد قابل کنترل جنایات دولتی توسط دادگاه کیفری بین‌المللی	۴۰
معرفی دادگاه‌ها و دیوان‌های کیفری بین‌المللی	۴۰
صلاحیت دیوان	۴۱
آغاز به تحقیقات توسط دیوان	۴۲
دادگاه کیفری بین‌المللی برای یوگسلاوی سابق	۴۳
دادگاه توکیو	۴۵
نتیجه محاکمه‌های دادگاه نظامی بین‌المللی توکیو	۴۶

دادگاه ویژه سیرالتون ۴۶

صلاحیت دادگاه ویژه سیرالتون ۴۷

رسیدگی در دادگاه ویژه دادگاه ویژه سیرالتون ۴۷

دادگاه ویژه ی لبنان ۴۸

دادگاه کیفری بین‌المللی برای رواندا ۴۹

پیشینه دادگاه کیفری بین‌المللی برای رواندا ۴۹

پرونده‌های مهم دادگاه کیفری بین‌المللی برای رواندا ۵۰

صلاحیت دادگاه بین‌المللی کیفری برای رواندا ۵۲

جنایت علیه بشریت ۵۳

نقض ماده ۳ مشترک کنوانسیون‌های ژنو و پروتکل الحاقی دوم ۵۳

سازوکار سازمان ملل متحد برای دادگاه کیفری بین‌المللی برای رواندا ۵۴

هیات ویژه برای جرایم ویژه در دادگاه‌های محلی دیلی، تیمور شرقی ۵۵

پیشینه هیات ویژه برای جرایم ویژه در دادگاه‌های محلی دیلی، تیمور شرقی ۵۵

تاسیس هیات ویژه برای جرایم شدید ۵۷

صلاحیت هیات ویژه برای جرایم شدید ۵۸

ارزیابی جامعه شناسی جنایات دولتی ۶۰

فصل ۲: نحوه کنترل دادگاه کیفری ۶۲

نحوه کنترل دادگاه کیفری بین‌المللی ۶۲

منشاء دادگاه کیفری بین‌المللی ۶۲

کشورهای عضو دادگاه کیفری بین‌المللی ۶۳

روش‌ها و ابزارهای مورد استفاده برای کنترل دادگاه کیفری بین‌المللی ۶۴

نقش و اهمیت همکاری بین المللی در کنترل دادگاه کیفری بین المللی ۶۶

دیوان کیفری بین المللی چه پرونده هایی را باز کرده است؟ ۶۶

انتقادات به دیوان کیفری بین المللی ۶۷

نقش و اهمیت اسناد بین المللی در کنترل دادگاه کیفری بین المللی ۶۸

ارکان دیوان بین المللی کیفری ۶۸

صلاحیت دیوان بین المللی کیفری ۶۹

اصول و روشهای تفسیر متون و اسناد بین المللی ۷۶

اصل اول- اصل حسن نیت ۷۶

اصل دوم- اصل انصاف ۷۷

اصل چهارم- اصل رعایت موضوع سند ۸۲

اصل پنجم- اصل رعایت هدف سند مطابق این اصل عبارات یک سند باید با ملاحظه ی اهدافی

که سند به دنبال آن هست ۸۲

اصل ششم- اصل توجه به سیاق Context ۸۲

اصل هفتم- اصل اثر مفید (غایتمندی سند) ۸۳

اصل هشتم- اصل رعایت قواعد حقوق بین الملل ۸۴

صل نهم- اصل وضوح قاعده ۸۵

معناشناسی مفاهیم در اسناد بین المللی ۸۵

روشهای تفسیر متون و اسناد بین المللی ۸۶

انواع متون و اسناد بین المللی ۹۳

نقش دادگاه کیفری بین المللی در تحقق عدالت بین المللی ۹۸

- ماده ۱۳ ترمیم اندک صلاحیت جهانی دیوان ۹۹
- نقض اصل بی طرفی و استقلال دیوان ۱۰۱
- ماده ۱۶ تعمیم حق وتو ۱۰۳
- اطاله دادرسی ۱۰۳
- فصل ۳: اساسنامه تشکیل دادگاه کیفری بین المللی ۱۰۶
- اساسنامه تشکیل دادگاه کیفری بین المللی ۱۰۶
- صلاحیت دیوان ۱۱۰
- ارتباط دیوان با شورای امنیت ۱۱۲
- تشکیلات دیوان ۱۱۲
- همکاری‌های بین‌المللی با دیوان ۱۱۲
- هزینه‌های دیوان ۱۱۳
- طرز کار دادگاه چگونه کیفری بین المللی ۱۱۳
- صلاحیت قضایی دادگاه کیفری بین المللی ۱۱۴
- ده واقعیت کلیدی در مورد روند قانونی دادگاه کیفری بین المللی ۱۱۵
- قضات دادگاه کیفری بین المللی (ریاست و بخش‌های قضایی) ۱۱۷
- بررسی اساسنامه و قوانین اساسی دادگاه کیفری بین المللی ۱۱۸
- ابزارهای حقوقی دادگاه کیفری بین المللی ۱۱۸
- نظارت قضائی بر تشخیص دادستان دیوان کیفری بین المللی ۱۲۰
- بررسی اساسنامه و قوانین اساسی دادگاه کیفری بین المللی ۱۲۷
- اخذ مجوز برای شروع به تحقیق در دیوان کیفری بین المللی ۱۲۷
- نقض تصمیم دادستان مبنی بر عدم تعقیب در دیوان کیفری بین المللی ۱۳۱

صدور دستور احضار و یا جلب توسط شعبه مقدماتی در دیوان کیفری بین المللی ۱۳۲

نظارت شعبه مقدماتی بر اقدامات دادستان در طول تحقیقات ۱۳۴

نظارت منظم جهت بازنگری در حکم آزادی یا توقیف متهم ۱۳۶

صدور اجازه تحقیق برای دادستان با وجود رسیدگی دولت مربوط ۱۳۸

نقش شعبه مقدماتی دیوان در ارتباط با موارد فوق العاده تحقیق ۱۳۸

تأیید اتهامات مندرج در کیفرخواست ۱۴۰

فصل ۴: مطالعه موردی ۱۴۴

بررسی مورد واقعی از جنایات اسرائیل در شرایط کنونی ۱۴۴

فهرستی از جنایات جنگی اسرائیل از ۱۷ اکتبر ۱۴۵

آسیب عمدی به افراد محافظت شده ۱۴۹

نحوه کنترل آن توسط دادگاه کیفری بین المللی ۱۵۱

نقض معاهدات در مورد افراد آسیب پذیر ۱۵۱

پاسخ نامتناسب ۱۵۲

جابجایی اجباری و الحاق زمین ۱۵۳

خیانت ۱۵۵

هتک حرمت و منته کردن اجساد ۱۵۶

تخریب اموال فرهنگی ۱۵۸

مواد غذایی، تجهیزات پزشکی و کمک های بشردوستانه ۱۵۸

عدم تعهد به عنوان یک قدرت اشغالگر ۱۶۰

جنایات اسرائیل در غزه ۱۶۴

قانون درگیری های مسلحانه بین المللی و حقوق بین المللی بشردوستانه ۱۶۵

حق استفاده از زور ۱۶۵

قوانین درگیری مسلحانه ۱۶۶

پیامدهای قانونی تخلفات ۱۶۸

حملات اسرائیل به غزه و حق دفاع از خود ۱۶۹

ماهیت حملات اسرائیل ۱۷۲

اقدامات اسرائیل و نقض قوانین بین المللی بشردوستانه ۱۷۵

دادگاه کیفری بین المللی برای رواندا ۱۷۹

دادگاه های کیفری بین المللی ۱۸۰

دادگاه کیفری بین المللی رواندا ۱۸۰

مشکلات پیش روی دادگاه رواندا ۱۸۳

تأثیر دادگاه رواندا در آفریقا ۱۸۴

نتیجه گیری و پیشنهادات ۱۸۷

نتیجه گیری ۱۸۷

پیشنهادات برای بهبود کنترل دادگاه کیفری بین المللی در قبال جنایات دولتی ۱۹۶

منابع..... ۱۹۹

۱- مقدمه

کتاب کنترل دادگاه کیفری بین المللی نسبت به جنایات دولتی، شرایط و نحوه کنترل، براساس اساسنامه تشکیل دادگاه کیفری بین المللی و سایر اسناد بین المللی نوشته ....، به بررسی شرایط و موارد قابل کنترل، تعریف و تفاوت جنایات دولتی با سایر جنایات، نقش، شرایط و موارد قابل کنترل جنایات دولتی توسط دادگاه کیفری بین المللی، نحوه کنترل دادگاه کیفری بین المللی، روش ها و ابزارهای مورد استفاده برای کنترل دادگاه کیفری بین المللی، نقش و اهمیت همکاری بین المللی در کنترل دادگاه کیفری بین المللی، نقش و اهمیت اسناد بین المللی در کنترل دادگاه کیفری بین المللی، بررسی نقش دادگاه کیفری بین المللی در تحقق عدالت بین المللی، اساسنامه تشکیل دادگاه کیفری بین المللی، بررسی اساسنامه و قوانین اساسی دادگاه کیفری بین المللی، معرفی و نقد اساسنامه دادگاه کیفری بین المللی، مرور و بررسی اصل های اساسنامه در رابطه با کنترل دولتی و مطالعه موردی، بررسی چند مورد واقعی از جنایات دولتی (به خصوص جنایات اسرائیل در شرایط کنونی) و نحوه کنترل آن توسط دادگاه کیفری بین المللی می پردازد.

جدی ترین جنایات در دنیای مدرن، بر اساس هر تعریف معقولی، اعمالی هستند که عمدتاً توسط دولت ها و مقامات آنها مرتکب، تحریک شده یا مورد عفو قرار می گیرند: برای مثال، نسل کشی، جنایات جنگی، شکنجه و فساد. با این حال، جرم دولتی توسط نویسندگان محبوب و دانشگاهی مورد تایید قرار نگرفته است. نامیدن این فعالیت ها جنایت دولتی باید بدون مناقشه باشد زیرا آنها قوانین کیفری بین المللی و یا ملی را نقض می کنند. با این حال، تعریف کاملاً قانونی از جرم دولتی، حداقل به سه دلیل رضایت بخش نیست:

برخی از بزرگترین نقض حقوق بشر در قرن گذشته، مانند قحطی چین در سال های ۱۹۵۹-۱۹۶۱ که در آن حدود ۳۰ میلیون نفر جان خود را از دست دادند، حذف می

شود. آنها قربانی بی کفایتی دولت، فریب و استثمار شدید اقتصادی بودند و آگاهی دولت چین از غیرقابل قبول بودن اقدامات خود در اقدامات شدیدی که برای پنهان کردن حقیقت انجام داد نشان داده می شود. اما به نظر نمی رسد قوانین کیفری بین المللی گرسنگی دادن به جمعیت خود را در زمان صلح منع کند، مگر اینکه قصد نابودی یک گروه قومی خاص باشد. هنگامی که دو یا چند جناح مسلح در قلمرویی که به دنبال کنترل آنها هستند مرتکب جنایات می شوند، به نظر می رسد که فعالیت های یک طرف به عنوان جنایت دولتی و دیگری به عنوان چیز دیگری معرفی شود. حقوق جزا عمدتاً به مسئولیت فردی مربوط می شود. مطالعه جرم دولتی بیشتر به نقش سازمان ها در ارتکاب، ارتکاب یا بخشش جرم می پردازد.

جامعه بین المللی شاخص های کودک، اصطلاح جرم را شامل کلیه موارد نقض حقوق بشر می داند که انحراف دارند به این معنا که برخی از هنجارهای شناخته شده اجتماعی را نقض می کنند. درک ما از حقوق بشر منعکس کننده اصول گسترده حقوق بین الملل است، اما ما فکر نمی کنیم که دامنه دقیق تحقیقات ما به عنوان جرم شناس یا دانشمند علوم اجتماعی باید توسط حقوقدانان تعیین شود. ما از دولت ها می خواهیم همه نهادهایی را که به دنبال دستیابی به انحصار استفاده مشروع از زور در برخی از سرزمین های مهم هستند، در بر گیرند، خواه در سطح بین المللی به عنوان دولت به رسمیت شناخته شوند یا نه. جرایم دولتی جرایمی است که توسط پرسنل اینگونه سازمانها در جهت تعقیب اهداف سازمانی مرتکب شده و یا از آنها چشم پوشی شده است. برای مثال، اگر یک نیروی پلیس واحد رشوه بگیرد، این لزوماً جرم دولتی نیست. اما اگر دولت چشمان خود را بر رشوه خواری ببندد زیرا تنها راهی است که پلیس می تواند به درآمد معقول دست یابد، یا اگر رشوه بخشی از یک استراتژی غیررسمی برای کنترل تجارت محلی مواد مخدر باشد، این یک جرم دولتی است. جنایات دولتی جرایمی هستند که توسط دولت

ها مرتکب می شوند. آنها توسط پنی گرین و تونی وارد (۲۰۰۵) به عنوان فعالیت های غیرقانونی یا انحرافی انجام شده توسط یا با همدستی سازمان های دولتی تعریف شدند. البته، دولت ها عموماً قوانین کشورهای خود را ایجاد می کنند و در حالی که دولت ها ممکن است قوانین خود را زیر پا بگذارند، به احتمال زیاد قوانین بین المللی را زیر پا می گذارند. یا اقدامات آنها را باید از منظر جرم شناسی متخلفانه (به جای نقض قانون، ایجاد آسیب) دید. ممکن است طیف وسیعی از جنایات دولتی در نظر گرفته شود. این می تواند شامل فساد باشد، به عنوان مثال. رژیم های دزدسالار که از جمعیت آنها غارت می کنند، یا نقض حقوق بشر، از جمله اعمال بسیار افراطی نظیر نسل کشی رواندا یا پاکسازی قومی در یوگسلاوی سابق.

جرایم دولتی شامل (اما محدود به موارد زیر نیست): فساد، تبعیض، تامین مالی تروریسم، تامین مالی جرایم سازمان یافته، جرائم جنگی، شکنجه، ترور و قتل عام. یوجین مک لافلین (۲۰۰۱) این موارد را به چهار نوع جرم دولتی تقسیم کرد: جنایات نیروهای امنیتی و پلیس، جرایم اقتصادی، جرایم اجتماعی و فرهنگی (مانند نژادپرستی نهادی) و جرایم عملی (مانند فساد اداری).

دیوان کیفری بین المللی اولین دادگاه دائمی در حوزه مسائل کیفری در سطح بین الملل است که برای پایان بخشیدن به فرهنگ بی کیفری ناقضان حقوق بشر دوستانه و مرتکبان شدیدترین جرایم بین المللی است و هدف از تاسیس آن، رفع نگرانی های آحاد مردم در سطح جهانی است. دیوان کیفری بین المللی، یک سازمان بین المللی می باشد که منبث از یک معاهده بین المللی و به عبارت بهتر اساسنامه رم است. این سازمان وابسته به سازمان ملل متحد نیست. مقر دیوان در لاهه هلند، است و هزینه های آن بر عمده دولت های عضو آن است. سند تاسیسی دیوان معروف به اساسنامه رم، است که در تاریخ هفدهم جولای ۱۹۹۸ میلادی در شهر رم ایتالیا به امضای ۱۲۰ دولت

رسید. شایان ذکر است این تاریخ یعنی هفدهم جولای ۱۹۹۸ به روز جهانی عدالت کیفری نامیده شده است. ایران نیز در آن تاریخ سند موسس این دیوان را امضاء کرد. اول جولای سال ۲۰۰۲م. اسانامه دیوان لازم الاجرا شد و فعالیت های دیوان از آن زمان آغاز شد. حقوق کیفری بین المللی، در قرن بیستم میلادی یک امر پذیرفته شده و در سطح جهانی مبسوط است و از آثار مثبت آن تحقق محاکم نظامی نورمبرگ و توکیو است. در ابتدا این دیوان به تعقیب جرایم علیه صلح، جرایم جنگی و جرایم علیه بشریت واقع شده در خلال جنگ جهانی دوم پرداخت، ولی دهه نود قرن بیستم به علت عدم پذیرش جوامع بین الملل راجع به مخالفت با مصونیت سیاسی توسط مرتکبین جرایم بین الملل نهاد بین الملل جدیدی پدید آمد. در ابتدا این دیوان به تعقیب جرایم علیه صلح، جرایم جنگی و جرایم علیه بشریت واقع شده در خلال جنگ جهانی دوم پرداخت اما در دهه ۹۰ قرن بیستم و با پایان یافتن دوران جنگ سرد و همگرایی جامعه جهانی در غیرقابل قبول دانستن مصونیت مرتکبان جرایم جهانی، موجب تشکیل دادگاه کیفری بین المللی یوگوسلاوی سابق و دادگاه کیفری بین الملل رواندا شد. دیوان معتقد است فردگرایی بزرگ ترین احترام به حقوق بشر است، لذا شدیداً بر این امر متمرکز است و به جهت این نگرش، مسئولیت کیفری مرتکبان جرایم بین المللی را بدون توجه به مقام و منصب و حتی مقام های حکومتی مد نظر قرار می دهد. به عنوان مثال برای عمر البشیر رئیس جمهور سودان در مورد دارفور حکم جلب صادر کرده است.

فصل ۱: شرایط و موارد قابل کنترل

۱-۱- شرایط و موارد قابل کنترل

از بدو ورود ادبیات مربوط به جرایم دولت، حکومت، صاحبان قدرت و کارگزاران حکومتی، دولتی، دو برابر نهاد جرم حکومتی و جرم دولتی برای اصطلاح Crime State ارائه شده اند. هرچند ممکن است این موضوع ذکر شود که چه جرم حکومتی و چه جرم دولتی هر دو مفهوم State Crime را به ذهن متبادر ساخته و بنابراین تفاوت عینی خاصی در کاربرد آنها وجود ندارد و هر دو در یک مفهوم کارکرد داشته و به جرایم ساختار رسمی حاکم بر یک کشور اشاره دارند ولو با تفاوت در ظاهر الفاظ. با این حال باید توجه داشت که چنین برداشتی در این خصوص — برخلاف واژگان عدالت ترمیمی و قضای احیاگر — صحیح نمی باشد. نخستین علت این موضوع، این است که در ادبیات جرم شناختی رایج، در کنار واژه Crime State از واژه دیگری تحت عنوان Governmental Crime هم استفاده شده است که اگر واژه نخست را جرم حکومتی ترجمه نماییم، لاجرم مفهوم واژه اخیر جرم دولتی می شود و بالعکس. این تفاوت از این منظر مهم است که هر کدام از دو اصطلاح لاتین مذکور خود دارای بار معنایی خاصی می باشند که کاربرد آنها به جای یکدیگر را مانع می شود، همین موضوع صادق است در خصوص کاربرد اصطلاحات جرم حکومتی و جرم دولتی؛ بنابراین به طور قطع نمی توان و نباید از اصطلاحات جرم حکومتی و جرم دولتی یک مفهوم را برداشت نمود و یا آنها را به جای یکدیگر به کار برد. حتی اگر گفته شود که هر دو این اصطلاحات به یک ریشه (Crime State) بازمی گردند باز هم این پرسش باقی می ماند که برابر نهاد اصطلاح Crime Governmental، چه اصطلاح یا واژگانی است (ال روث و همکاران، ۱۳۹۹).